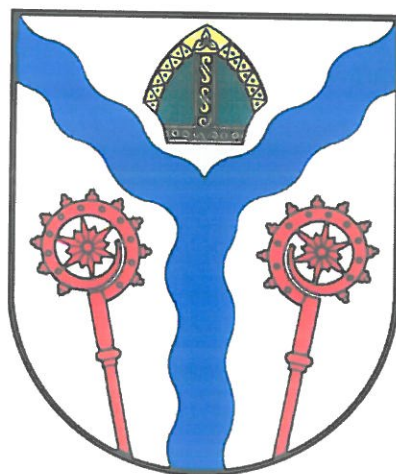

PROGRAM
NA RZECZ AKTYWIZACJI SENIORÓW W
GMINIE KARLINO
NA LATA 2014 – 2020

KARLINO, LISTOPAD 2013r.

SPIS TREŚCI

1. Wstęp
2. Diagnoza sytuacji seniorów w gminie Karlino
3. Analiza SWOT
4. Strategiczne obszary rozwoju
5. Cele i działania w ramach obszarów strategicznych
6. Metody wdrażania programu
7. Źródła finansowania programu
8. Monitoring

1. Wstęp

Program na rzecz aktywizacji seniorów w Gminie Karlino na lata 2014 – 2020 jest instrumentem służącym realizacji polityki rozwoju społeczno-gospodarczego oraz polityki programowania rozwoju lokalnego Gminy. Obejmuje on analizę i diagnozę sytuacji obecnej, wyznacza wizję rozwoju, najważniejsze obszary problemowe oraz opis planowanych działań do realizacji w poszczególnych obszarach.

Program ma charakter otwarty, a realizacja poszczególnych zadań będzie dostosowywana do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych, istniejących możliwości finansowych oraz potencjału i zamierzeń podmiotów realizujących jego zapisy.

Założeniem niniejszego opracowania jest pokazanie najważniejszych problemów społecznych istniejących w gminie i przedstawienie sposobów ich rozwiązywania. Niniejszy dokument ma służyć jako podstawa do planowania konkretnych przedsięwzięć, a jego głównym celem jest zwiększenie efektywności rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Karlino w najbliższych latach.

Prace nad projektem programu trwały w okresie luty – październik 2013 roku, a uczestniczyło w nim 9 osób, stanowiących zespół roboczy, utworzony w związku z uczestnictwem Gminy Karlino w projekcie „Partycypacja – nowa jakość w demokracji lokalnej”, realizowanym przez Koszalińskie Centrum Wspierania Inicjatyw Społecznych.

Opracowany przez zespół roboczy projekt programu został poddany w listopadzie 2013 roku konsultacjom społecznym, przeprowadzonych w następujący sposób (na podstawie zapisów uchwały Rady Gminy nr XXXVI/364/13 z dnia 24 czerwca 2013r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami Gminy Karlino): (do uzupełnienia po przeprowadzeniu konsultacji)

2. Diagnoza sytuacji seniorów w gminie Karlino

Wśród najważniejszych dokumentów regulujących działania polityki społecznej w obszarze problemów starości i starzenia się, wymienić należy: Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007- 2013, Strategię Polityki Społecznej na lata 2007- 2013 oraz Narodową Strategię Integracji Społecznej dla Polski.

W dokumentach tych przyjęto określone cele i priorytety związane z koniecznością zabezpieczenia potrzeb osób w podeszłym wieku.

Jest to m.in.:

- a) rozwijanie systemu opieki pielęgnacyjnej, w celu zbudowania środowiskowego modelu integracji ludzi starszych i wymagających pomocy;
- b) wprowadzenie specjalizacji stacjonarnej opieki;
- c) aktywizacja i integracja lokalna osób w wieku poprodukcyjnym - wykorzystanie potencjału osób starszych w środowisku lokalnym;
- d) zapewnienie odpowiednich świadczeń emerytalnych na starość;
- e) prowadzenie spójnej polityki wobec starości i na rzecz osób starszych. Sprawność funkcjonowania instytucji społecznych oraz ich różnorodna oferta skierowana do ludzi starszych jest jednym z wyznaczników jakości życia we współczesnym społeczeństwie.

Wiadomym jest, że wraz z wiekiem spada sprawność organizmu i zwiększa się ryzyko choroby czy niepełnosprawności. To z pewnością jedna z przyczyn mniejszej aktywności zawodowej i społecznej. Ale w tym przypadku zachodzi wyraźna korelacja. Bierność w życiu zawodowym i społecznym, ograniczenie kontaktów międzyludzkich ewidentnie przyczynia się do pogorszenia kondycji psychicznej i fizycznej osób starszych. Praca zawodowa czy społeczna jest dla osób starszych nie tylko sposobem zachowania dobrej kondycji zdrowotnej, ale także buduje ich prestiż, określa miejsce i rolę osoby starszej w społeczności i rodzinie. Praca zawodowa czy społeczna jest często podstawowym, a niejednokrotnie jedynym bodźcem do aktywności życiowej: nadaje sens życia, motywuje do wychodzenia z domu, do dbania o wygląd, kondycję fizyczną i psychiczną – zależność ta najbardziej widoczna jest w odniesieniu do osób samotnych, które nie mogą realizować się w rodzinie, pełniąc rolę dziadka czy babci. Obowiązki zawodowe pozwalają wielu osobom starszym odnaleźć własną wartość i użyteczność. Dla wielu osób praca to także jedna z niewielu możliwości przebywania z innymi, nawiązywania kontaktu ze światem zewnętrznym.

Osoby starsze to ogromny potencjał, który może i powinien być wykorzystany przez organizacje pozarządowe i społeczności lokalne. To przede wszystkim nieocenione źródło tak zwanej wiedzy pragmatycznej czyli wiedzy budowanej na podstawie długoletnich życiowych

i zawodowych doświadczeń. To także umiejętności praktyczne, przydatne innym czy też czas, który osoby starsze mogą poświęcić na pracę w organizacji pozarządowej czy społeczności lokalnej.

Starość jest nieunikniona ale nie musi ona oznaczać bierności, choroby, samotności – wręcz przeciwnie, dzięki wydłużaniu się ludzkiego życia i stałej poprawie jego jakości, w tym także stanu zdrowia, może być to czas aktywnej realizacji własnych pasji i marzeń. Czy to w ramach aktywności zawodowej czy społecznej.

Życie człowieka w wieku produkcyjnym opiera się na równowadze funkcjonowania w różnych sferach: zawodowej, rodzinnej czy wspólnotowej. Dla osób starszych relacje te zostają zmienione. Brak środowiska zawodowego, zmniejszone kontakty rodzinne (gdy dzieci usamodzielniały się) uzupełnione zostają aktywnością np. we wspólnocie wyznaniowej, klubach, stowarzyszeniach lub społeczności lokalnej. Aktywność zwiększająca liczbę kontaktów interpersonalnych, stymulację intelektualną i psychiczną jest warunkiem jakości i wielkości przestrzeni życiowej osób starszych.

Z drugiej strony coraz częściej pojawiają się zjawiska problemowe: pogarszająca się sytuacja materialna seniorów, lęk przed nowoczesnymi technologiami, ograniczony dostęp do informacji, oferty kulturalnej, brak poczucia bycia potrzebnym.

Bardzo ważne jest określenie wielkości obecnych i przyszłych potrzeb osób starszych. Jest to istotny element strategii rozwoju społecznego województw, powiatów i gmin. Na ich podstawie można podejmować decyzje związane z potrzebami osób w podeszłym wieku. Pozwalają one również na szczegółowe obliczenia konkretnych decyzji inwestycyjnych związanych z rozmieszczeniem przestrzennym seniorów. Starzenie się społeczeństwa, zmiany dominującego modelu rodziny, tradycyjnych ról społecznych, indywidualizacja oraz przyspieszenie cywilizacyjne powodują, że zaspokajanie potrzeb ludzi starszych nabiera nowego znaczenia. To co dawniej realizowane było przez rodzinę oraz najbliższe otoczenie seniora, obecnie musi być realizowane przez instytucje publiczne.

Gminę Karlino zamieszkuje 9.152 osób, w tym 1.216 osób w wieku poprodukcyjnym (dane na dzień 01.09.2013r.). Osoby w wieku poprodukcyjny stanowią 13,29 % wszystkich

mieszkańców. W tej grupie znajduje się 883 kobiety powyżej 60 roku życia i 333 mężczyzn powyżej 65 roku życia.

W celu zdiagnozowania sytuacji seniorów przeprowadzono badania ankietowe wśród 84 osób powyżej 60 roku życia. Ankiety zawierały 15 pytań dotyczących między innymi, wieku i płci ankietowanego, wykształcenia, aktywności zawodowej i społecznej, dochodu, sytuacji rodzinnej, sposobu i formy spędzania czasu wolnego oraz oczekiwań i potrzeb seniorów w kwestii dotyczącej wzrostu ich aktywności społecznej, samorealizacji i integracji. Ankieta zawierała również pytania o przeszkody i bariery uniemożliwiające seniorom ich integrację, aktywność zawodową i społeczną.

W badaniu uczestniczyły 84 osoby powyżej 60 roku życia, w tym 64 kobiety i 20 mężczyzn. Z reprezentatywnej grupy 84 osób 77% to mieszkańcy miasta Karlina 23% mieszkańcy wsi. Średnia wieku osób ankietowanych wynosiła nieco ponad 70 lat. W przeprowadzonym badaniu największy procentowo udział miały osoby posiadające wykształcenie podstawowe (40,47%), następnie osoby z wykształceniem zawodowym (28,57%), nieco mniejszy był udział osób z wykształceniem średnim (20,24%). Najniższy procentowo udział w badaniu miały osoby z wykształceniem wyższym, które stanowiły 10,72% w całości badania. Z grupy osób ankietowanych - 9 osób jest czynnych zawodowo.

Na podstawie ankiety ustalono, że 48,81% seniorów prowadzi samodzielne, jednoosobowe gospodarstwo domowe, pozostałe 51,19% mieszka przy rodzinie. Na pytanie o wysokość miesięcznego dochodu, 8 osób odpowiedziało, że ich dochód nie przekracza kwoty 500zł miesięcznie, 18 osób wykazało dochód w granicach od 500zł do 1.000zł, pozostałe 58 osób wykazało dochód powyżej 1.000zł..

Za przyczynę małej aktywności społecznej seniorzy wskazują: ograniczenia spowodowane złym stanem zdrowia, nienajlepszą sytuacją finansową (ograniczone środki finansowe do ich własnej dyspozycji), brak ciekawych ofert ze strony instytucji gminnych i organizacji, lek przed nieznanymi nowoczesnymi technologiami, brak wiary we własne możliwości (niska samoocena), brak poczucia bycia potrzebnym, utrudnienia komunikacyjne (dotyczy mieszkańców wsi) w dostępie do oferty.

Jak wynika z ankiet, większość czasu wolnego seniorzy spędzają na oglądaniu telewizji, czytaniu książek, wypełnianiu krzyżówek (48,81%). Osoby, których sprawność fizyczna umożliwia

samodzielne poruszanie się, bardzo chętnie wychodzą na spacer, często spędzają czas na działce, rzadziej na rozmowach z sąsiadami (według ankiety tylko co 4 osoba utrzymuje kontakty z sąsiadami). Niewielki odsetek stanowią osoby posiadające jakieś pasje, hobby, którym się poświęcają. Duże zainteresowanie (23.81%) przejawiają seniorzy wobec zajęć sportowych, ruchowych wymagających pewnego wysiłku. 26% z ogólnej liczby badanych wykazuje potrzebę na usługi edukacyjne w zakresie technologii informatycznych (telefon komórkowy, komputer, Internet). Co trzecia osoba (33,33%) swój wolny czas chciałaby spędzić w Klubie Seniora – jako miejscu spotkań towarzyskich, miejscu, w którym mogłaby rozwijając swoje potrzeby kulturowe uczestnicząc w różnego rodzaju zajęciach i warsztatach tematycznych. Jak wynika z badania 17% ankietowanych deklaruje chęć aktywnej działalności w organizacjach i zrzeszeniach.

Wśród głównych potrzeb ankietowani seniorzy wymienili: potrzebę zagospodarowania wolnego czasu, potrzebę kontaktu z innymi ludźmi w podobnym wieku i chęć większej integracji ze swoim środowiskiem lokalnym. Zdaniem seniorów, istotną przeszkodą w rozwijaniu ich aktywności społecznej jest: za małe wsparcie ze strony samorządu i instytucji lokalnych, niedostateczna informacja o ofercie, brak wpływu na planowanie ofert dla seniorów.

Przeprowadzona diagnoza wskazuje na znaczącą izolację i wycofywanie się seniorów z życia społecznego. Działania o zasięgu lokalnym zdają się mieć szczególne znaczenie przy próbie przeciwdziałania takiej sytuacji. Można stwierdzić, iż seniorzy (przynajmniej w sferze deklaratywnej) zainteresowani są podejmowaniem różnych aktywności, niemniej skłaniają się ku otrzymaniu konkretnej oferty. Jednostki organizujące wsparcie, aby sprostać wymaganiom, powinny przygotować ściśle sprecyzowane działania. Dotychczasowe doświadczenia pracowników socjalnych i instytucji kultury wskazują jednak na duże trudności przy włączaniu seniorów do podejmowania aktywności. Przyczyną takiego stanu rzeczy może być niedostateczne rozpoznanie potrzeb seniorów oraz zbyt skromna oferta działań na rzecz aktywizacji seniorów.

Po analizie wniosków z przeprowadzonych badań oraz rozpoznaniu posiadanych zasobów, należy stwierdzić, że oferta usługowa dla osób powyżej 60 roku życia, może i powinna być bardziej

rozszerzenia. Zmienić należy również model współpracy samorządu lokalnego z seniorami, którzy są gotowi działać na rzecz współpracy samorządu lokalnego w sprawach dotyczących seniorów. Należy podjąć działania zmierzające do zmiany wizerunku seniora, postrzeganego jako osoby niepotrzebnej, nieużytecznej, osoby przeszkadzającej, która nie ma nic do zaoferowania. Taki wizerunek bywa krzywdzący i w bardzo wielu przypadkach nieprawdziwy.

3. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Infrastruktura do uprawiania aktywności fizycznej: (ścieżki rowerowe, lasy, rzeki) • Świetlice wiejskie jako miejsca spotkań mieszkańców • Działalność organizacji zrzeszających seniorów (m.in. Związek Emerytów i Rencistów) • Ogrody działkowe • Grupa osób z różnych środowisk zaangażowanych w tworzenie programu aktywizacji seniorów • Różne instytucje zaangażowane w rozwiązywanie problemów seniorów • Pozytywne nastawienie/przychylność władz gminnych w kontekście planowania działań aktywizacyjnych • Otwartość instytucji na działania integrujące i aktywizujące mieszkańców, w tym seniorów • Zwiększający się poziom dostępności architektonicznej budynków użyteczności publicznej • Zwiększająca się wśród młodego pokolenia świadomość na temat znaczenia seniorów 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak infrastruktury kulturalnej (kino, teatr) • Brak miejsca spotkań dedykowanego seniorom (tzw. Dom Seniora) • Trudny dostęp do specjalistów z zakresu opieki zdrowotnej dla seniorów • Brak projektów skierowanych na aktywizację seniorów • Niedostateczne połączenia komunikacyjne miejscowości na terenie gminy • Niewystarczająca znajomość technologii i współczesnych sposobów spędzania wolnego czasu, niechęć do zmiany utartych schematów • Brak współpracy międzypokoleniowej • Brak zaangażowania społecznego seniorów, w tym osób niepełnosprawnych

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Źródła finansowania działań na rzecz seniorów – UE • Potencjał seniorów • Zaangażowanie parafii do aktywizacji seniorów • Zaangażowanie szkół w edukację młodych ludzi na temat roli i potencjału seniorów • Coraz więcej programów / strategii na rzecz seniorów na szczeblu krajowym • Możliwości długoterminowego prowadzenia działań skierowanych do seniorów – ogłoszone konkursy, programy 	<ul style="list-style-type: none"> • Niska motywacja seniorów do zmiany swojej sytuacji życiowej • Mała aktywność seniorów • Niski poziom materialny seniorów • Niski poziom wykształcenia seniorów • Zmiany w tradycyjnych rolach rodzinnych • Wyjazdy za granicę osób aktywnych zawodowo • Przewaga w liczbie kobiet nad mężczyznami • Brak umiejętności wśród seniorów korzystania z nowoczesnych technologii • Brak uregulowań prawnych pozwalających finansować program ze środków publicznych • Rosnące koszty utrzymania przy stałym poziomie świadczeń emerytalnych • Brak zainteresowania ofertą aktywizującą

4. Strategiczne obszary rozwoju

W toku analizy obecnej sytuacji seniorów oraz zapisów analizy SWOT, ustalono trzy najważniejsze obszary w których będą prowadzone działania na rzecz aktywizacji seniorów:

1. Klub Seniora jako miejsce do realizacji zainteresowań, wykorzystywania potencjału, rozwoju aktywności życiowej; dające zadowolenie, optymizm życiowy i dobrą kondycję zdrowotną.
2. System współpracy samorządu lokalnego z seniorami.
3. Zmiana świadomości społeczeństwa względem osób starszych: szacunek otoczenia, zauważanie potrzeb seniorów.

5. Cele i działania w ramach obszarów strategicznych

Obszar 1:

Cele:

1. Integrowanie społeczności seniorów.
2. Rozwijanie aktywności społecznej seniorów.
3. Rozwijanie zainteresowań, potencjału osób starszych.
4. Wzmacnianie kondycji zdrowotnej, postaw pozytywnych.
5. Zmiana świadomości seniorów w zakresie swojej pozycji w społeczeństwie.

Działania:

- a) Dla wzmocnienia społecznej aktywności seniorów i większego zaangażowania seniorów w działania społeczne, zamierza się prowadzić warsztaty, wystawy, konkursy, w tym kulinarne, plastyczne, artystyczne, prowadzone przez instruktorów określonych specjalizacji.
- b) Organizacja spotkań z „ciekawymi ludźmi” tj. pogadanki i prelekcje np. z funkcjonariuszem Policji, Straży Miejskiej i strażakiem (bezpieczeństwo, pierwsza pomoc, asertywne odmawianie – unikanie „specjalnych ofert” i wyłudzeń na tzw. „wnuczka”).
Organizacja pogadanek/prelekcji podnoszących wiedzę seniorów na temat zdrowego stylu życia, konieczności dbania o higienę, zdrowie, i racjonalne odżywianie się.
Organizowanie spotkań z „ciekawymi ludźmi”, którzy mają do zaprezentowania swoje życiowe osiągnięcia w różnych dziedzinach – sport, kultura, nauka, a także osoby związane zawodowo z medycyną, prawem, polityką – lekarz, prawnik, polityk.
- c) Podjęcie działań zmierzających do utworzenia Klubu Seniora – jako otwartego miejsca spotkań towarzyskich i integracji seniorów. Należy mieć na uwadze, że większość seniorów to osoby samotne, często zapomniane przez rodzinę, pozostawione samym sobie, osoby, które z różnych powodów wyłączyły się z życia społecznego i którym należy

dać szansę do niego powrócić. W ramach działalności Klubu Seniora dobrze promowałyby się idea wolontariatu i samopomocy.

d) Zajęcia dotyczące nowoczesnych technologii (telefony, komputer, karty płatnicze, bankomaty itp.) Nowe technologie coraz bardziej wkraczają w nasze życie. Przy tak szybkim postępie technologicznym należy podjąć działania, które umożliwią seniorom nabycie podstawowych umiejętności korzystania z różnych urządzeń elektronicznych w życiu codziennym. W tym celu przewiduje się organizację szkoleń i instruktarzy przeciwdziałających wykluczeniu cyfrowemu, w tym informatycznych z zakresu obsługi komputera, korzystania z Internetu i bankowości elektronicznej (karty bankomatowej).

e) Doradztwo psychologiczne

Liczne problemy wynikające z życia codziennego powodują, że osoby starsze, często samotne nie radzą sobie z wieloma problemami. Taki stan rzeczy może doprowadzić do różnego rodzaju zaburzeń, a nawet depresji. Aby temu zapobiec należy podejmować działania w zakresie profilaktyki oraz objęcia pomocą psychologiczną osób potrzebujących. Zadania te będą realizowane w ramach własnych gminy lub podmiotów zajmujących się poradnictwem psychologicznym.

f) Aktywizacja ruchowa

Z uwagi na potrzeby aktywizacji ruchowej osób starszych, wykorzystując istniejący potencjał gminy (tj. hala sportowa, ścieżki rowerowe, przystań kajakową, Karliński Ośrodek Kultury) prowadzone będą działania promujące aktywny styl życia seniorów, zachęcające ich do korzystania z różnych ofert rekreacji i aktywizacji ruchowej poprzez organizowanie zajęć ruchowych (np. aerobik dla osób starszych, wieczorki taneczne, nordick walking, rajdy rowerowe i piesze).

g) Zaspakajanie potrzeb poznawczych

Zajęcia poznawcze to nie tylko umożliwienie seniorom uczestnictwa w różnego rodzaju wycieczkach ale również kształtowanie wrażeń estetycznych poprzez odkrycie i przeżycie

piękną architektury, krajobrazu, rozbudzania potrzeb poznawczych. Realizacja tego zadania to zachęcanie seniorów do uczestnictwa w organizowanych wycieczkach oraz pobudzanie aktywności seniorów do samodzielnego organizowania tego rodzaju imprez.

h) Wzmacnianie integracji międzypokoleniowej.

Zadanie to polegać będzie na organizowaniu integracyjnych spotkań międzypokoleniowych (pikniki i festyny rodzinne) okazji obchodów świąt państwowych i uroczystości lokalnych, wydarzeń kulturalnych itp. uczestnictwo seniorów w imprezach okolicznościowych organizowanych przez Karliński Ośrodek Kultury, szkoły i przedszkole,

Obszar 2:

Cel:

Wdrożenie systemu zabezpieczania potrzeb seniorów w zakresie współdecydowania o sprawach dotyczących seniorów.

Aktywizacja osób starszych jest wyzwaniem, na które jedna z odpowiedzi są rady seniorów. Starsi mieszkańcy stanowią dużą grupę odbiorców usług publicznych – w związku z czym ich głos powinien być brany pod uwagę, a oni sami powinni być włączani do współdecydowania o ich wspólnotach.

Działania:

- a) Zorganizowanie przez Urząd Miejski spotkania plenarnego dla osób zainteresowanych działaniem na rzecz seniorów.
- b) Powołanie Rady Seniorów jako ciała opiniodawczo – doradczego. Rada Seniorów będzie reprezentantem środowiska seniorów, emerytów, rencistów, organizacji pozarządowych i innych instytucji realizujących zadania na ich rzecz. Powołanie Miejskiej Rady Seniorów pozwoli na zwiększenie udziału osób starszych w procesach decyzyjnych bezpośrednio ich dotyczących.

Obszar 3

Cele:

1. Podnoszenie świadomości mieszkańców gminy na temat potrzeb seniorów.
2. Zwiększanie wiedzy mieszkańców gminy o roli/znaczeniu seniorów w życiu publicznym.
3. Poprawa wizerunku osób starszych.

Zmiana świadomości otoczenia względem osób starszych, tak zwanych seniorów to przede wszystkim zauważanie ich potrzeb i darzenie ich szacunkiem. Aby zmienić stereotypowe myślenie należy podnieść świadomość mieszkańców na temat potrzeb osób starszych, zwiększyć wiedzę o roli i znaczeniu seniorów w życiu publicznym.

Działania:

- a) przeprowadzenie przez wychowawców bądź zaproszone osoby pogadank tematycznych w szkołach: „Mój stosunek do osób starszych”, „Jak to jest być seniorem?”, „Jak chcę spędzić jesień życia?”. Organizowanie spotkań z seniorami aktywnymi zawodowo oraz będącymi na emeryturze czy rencie: „Dzień z życia Seniora”,
- b) organizowanie kampanii promocyjnych w lokalnych mediach: telewizji kablowej, gazecie „Wieści z Karlina”, stronach internetowych Urzędu Miejskiego, informowanie mieszkańców o zaplanowanych imprezach i spotkaniach, opisywanie wydarzeń, które już miały miejsce, promowanie aktywizacji seniorów,
- c) organizowanie i promowanie imprez gminnych (przedstawienia, festyny) z okazji Międzynarodowego Dnia Seniora (1 października), Dnia Babci (21 stycznia) i Dnia Dziadka (22 stycznia), zachęcanie do udziału zarówno młodszych jak i starszych mieszkańców Karlina i gminy,
- d) propagowanie idei wspierania seniorów w działaniach aktywnych organizacji pozarządowych (konsultowanie się przedstawicieli NGO-s) w celu ustalenia działań aktywizujących osoby starsze i sposobów wspierania seniorów.

6. Metodologia wdrażania programu

Program będzie wdrażany w następujący sposób:

- a) uchwalenie programu przez Radę Miejską,

- b) zapoznanie środowiska lokalnego z zawartością programu (dostarczenie do podmiotów),
- c) promocja w mediach lokalnych z informacją gdzie szukać tekstu programu, kto może udzielić w jego sprawie wyjaśnień,
- d) cykliczne akcje promujące założenia dokumentu w kolejnych latach,
- e) wpisywanie założeń z programu jako jedno z zadań priorytetowych w roczne programy współpracy,
- f) analiza przez Gminę ogłaszanych konkursów dotacyjnych z obszaru tematycznego programu i informowanie o tym organizacji.

7. Źródła finansowania programu

Niniejszy program ma charakter ogólnego planu w związku z czym nie jest podano konkretnych sum wydatków i źródeł finansowania przypisanych do poszczególnych działań. Pozyskiwanie środków odbywać się będzie na bieżąco, wykorzystując dostępne możliwości spośród źródeł wymienionych poniżej:

- a) budżet gminy,
- b) budżet państwa,
- c) budżet województwa zachodniopomorskiego,
- d) budżet Unii Europejskiej,
- e) fundusze przeznaczone głównie dla organizacji pozarządowych (np. Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, Fundacja Wspomagania Wsi, Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży,
- f) środki własne instytucji i organizacji z terenu gminy realizujących poszczególne działania opisane w programie,,
- g) inne źródła, w zależności od możliwości aplikowania i zgodności obszarów tematycznych strategii z wymogami potencjalnych grantodawców.
- h)

8. Monitoring

1. Raz do roku przeprowadzona będzie analiza stanu wdrażania programu i osiągniętych efektów. Do końca pierwszego kwartału każdego roku dokonana zostanie analiza działań w roku poprzednim na podstawie ankiety rozesłanej w styczniu do instytucji realizujących działania z zakresu tematycznego ujętego w programie.
2. Ankieta zawierać będzie co najmniej: informację o fakcie realizacji działań wpisujących się w poszczególne obszary i cele programu; krótki opis zrealizowanych działań (podjęte działania, odbiorcy, koszty, źródło finansowania).
3. Z analizy ankiet przygotowane zostanie ogólne podsumowanie danego roku, zawierające wnioski, rekomendacje oraz ewentualne propozycje aktualizacji zapisów programu.

Koordinacja i monitoring nad realizacją zadań w ramach Programu prowadzona będzie przez Karliński Ośrodek Kultury we współpracy z sekretarzem Urzędu Miejskiego w Karlinie oraz Radą Seniorów.